

Ситор А. В.

ДРУГА ІТАЛО-ЕФІОПСЬКА ВІЙНА У ПУБЛІЦИСТИЦІ ЄВГЕНА ОНАЦЬКОГО

У статті проаналізовано еволюцію публіцистичного наративу щодо Другої італо-ефіопської війни (1935–1936) українського націоналістичного публіциста, члена Організації Українських Націоналістів та її представника у фашистській Італії Євгена Онацького (1894–1979). Цю еволюцію представлено в контексті спроб Онацького поєднати у своїй україномовній публіцистиці апологію італійського колоніалізму та адвокацію права українського народу на національне самовизначення, а також його намагань поширювати свої погляди на італійську агресію як серед верхівки ОУН, так і з-поміж представників інших еміграційних середовищ.

Розвиваючи свою аргументацію, Онацький транслиував для своїх читачів тези італійської імперської пропаганди, що в цій статті розглянуто як частину великої мережі риторики й тем, спільних для модерних колоніальних потуг. Упродовж 1935–1936 рр. Онацький заявляв про «несправедливість» розподілу колоній між провідними імперіями, обстоював цивілізаторську місію режиму Муссоліні, апелював до «варварства» ефіопів із використанням расистської риторики, а в 1936–1937 р. сформулював інтерпретаційну схему, що з'єднувала профашистську, проукраїнську, антиефіопську та антирадянську позиції в єдину авторитарно-націоналістичну систему поглядів.

Ключові слова: Євген Онацький, ОУН, імперіалізм, колоніалізм, пропаганда, Друга італо-ефіопська війна.

У другій половині 1930-х рр. хиткий геополітичний баланс, установлений Версальською системою, було торпедовано діями режимів, що прагнули порушити status quo. У 1935 р., ще до перших військових кампаній Третього райху та початку повномасштабної японсько-китайської війни, удару порівняній світовій стабільності завдала агресія фашистської Італії щодо Ефіопії (активна фаза якої розпочалася 3 жовтня 1935 р.), що, за влучним визначенням дослідника фашизму Аристотеля Каліса, позначила кінець «декади хорошої поведінки» режиму Муссоліні на міжнародній арені¹. Стенлі Пейн, дослідник ультранаціоналізму першої половини ХХ ст., вказав на 1934 рік як на початок, за його класифікацією, четвертої фази правління Муссоліні, позначеної, окрім усього іншого, агресивною зовнішньою політикою². Водночас, саме Друга італо-ефіопська війна, за Пейном, стала поворотним пунктом в історії італійського фашизму й призвела до внутрішньої радикалізації режиму³.

¹ Aristotle A. Kallis, *Fascist Ideology. Territory and expansionism in Italy and Germany, 1922–1945* (London and New York: Routledge, 2000), 110.

² Stanley G. Payne, *A History of Fascism, 1914–45* (Routledge, 1996), 212.

³ Ibid., 235.

Для Організації Українських Націоналістів, що в другій половині 1930-х у питаннях ідеології та політичної практики орієнтувалася на італо-фашистський зразок, 1934–1935 рр. були, за Олександром Зайцевим, «часом вагань і пошуків союзників» на міжнародній арені⁴. Серед членів Проводу ОУН у цей період тривали дискусії щодо вибору орієнтації на той чи той центр сили в Європі, водночас представник Організації в Італії та симпатик італійського фашизму⁵ Євген Онацький скептично ставився до опори як на Німеччину, так і на Велику Британію⁶.

Історик і публіцист, експівробітник Місії УНР в Італії, член ОУН з 1930 р. та основний комунікатор її Проводу з посадовцями режиму Муссоліні Євген Онацький у своїх текстах неодноразово наголошував на національно-визвольному аспекті діяльності ОУН⁷. Підкреслення цього аспекту на тлі стриманого й навіть

⁴ Олександр Зайцев, «Ідеологія і політична стратегія ОУН до 1939 року», *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* 22 (2012): 55, 58.

⁵ Олександр Зайцев, «Український націоналізм та італійський фашизм (1922–1939)», *Україна Модерна*, 3 січня, 2012, <https://uamoderna.com/md/98-zaitsev>.

⁶ Зайцев, «Ідеологія і політична стратегія», 59.

⁷ Зайцев, «Український націоналізм».

критичного ставлення до імперіалістичних планів деяких ідеологів ОУН щодо майбутньої української держави можна пояснити не лише дипломатичним досвідом та особливостями поглядів Онацького, а і його прагненням вибудувати довгострокову співпрацю з італійським урядом, не зацікавленим спонсорувати створення імперії-конкурента. Онацький вважав за необхідне враховувати курс мінливої італійської політики, як і загальну ситуацію в світі, що швидко змінювалася⁸. Тому підготовка, початок і сам перебіг Другої італо-ефіопської війни, а також еволюція італійської пропаганди поставили зорієнтованого на уряд Муссоліні Онацького в ситуацію, в якій йому необхідно було демонструвати таке ставлення до загарбницької війни, що мало би відповідати італійським інтересам і поєднуватися з виправданням права українського народу на національне визволення.

Стаття має на меті проаналізувати трансформацію публічної позиції Євгена Онацького щодо Другої італо-ефіопської війни, а також дискурсивних стратегій, покликаних виправдати цю позицію в контексті легітимації українських визвольних прагнень. Такий аналіз може бути корисним як спроба звернути увагу на комплексність взаємовпливів середовища верхівки ОУН та акторів національних та імперських пропагандистських структур передвоєнної Європи. Кейс Онацького є показовим тому, що інтелектуал, член Проводу ОУН⁹ мав у своїх публіцистичних зусиллях враховувати оптику італійської імперської пропаганди.

Щодо італійського фашистського імперіалізму необхідно зазначити, що в перших десятиліттях ХХІ ст. при вивченні його природи дослідники дедалі більше звертали увагу на логіку трансімперської взаємодії між європейськими колоніальними потугами. Історики європейського імперіалізму все частіше застосовують трансімперські підходи, що враховують не лише особливості тої чи тої колоніальної структури чи вплив імперськості на культуру метрополії, а й результати обмінів як пропагандистськими наративами, так і практиками врядування, нерідко

спільними для різних держав¹⁰. Дослідник італійських ЗМІ та пропаганди міжвоєнного періоду Джанмарко Манкосу спробував застосувати ці підходи до аналізу інформаційної політики режиму Муссоліні щодо побудови/відродження імперії, наративи та загальна риторика якої, на його думку, вписуються в європейський імперський контекст міжвоєнного періоду¹¹. Водночас, дослідники підкреслюють особливості саме італійської пропаганди, зокрема й щодо війни з Ефіопією, серед яких, окрім очевидного фашистського забарвлення, можна виокремити акцент на «давньоримській спадкоємності» імперії (*Romanità*)¹² та прагнення компенсувати «національне приниження» від поразки італійської армії від ефіопських сил в битві при Адуа, що мала місце в 1896 р.¹³

Для цього дослідження важливою є спроба виокремити спільні для багатьох європейських колоніальних держав пропагандистські теми, здійснена дослідником модерного імперіалізму Метью Стенардом. У своїй статті, присвяченій огляду компаративної перспективи у дослідженнях інформаційних наративів колоніальних потуг міжвоєнного періоду, автор виділив п'ять таких тем:

1. Метрополія та її володіння — політично нероздільна сутність.
2. Колоніальні володіння — це розширення метрополії, що робить державу потужнішою в усіх аспектах.
3. Певна територія поза метрополією може виявитися королівством небачених можливостей, зокрема й для персонального та національного збагачення.
4. Поширення влади метрополії на колонію — акт істинного звільнення населення цих територій від місцевих форм рабства та поневолення.
5. Фантазія «до та після»: колонізація принесла тубільцям перспективу зростання рівня життя й безпеки. Натомість, до колонізації місцеве населення потерпало від злиднів і безнадії під управлінням недолугих правителів¹⁴.

¹⁰ Matthew G. Stanard, "Interwar Pro-Empire Propaganda and European Colonial Culture: Toward a Comparative Research Agenda", *Journal of Contemporary History* 44 (1) (2009): 27–31.

¹¹ Gianmarco Mancosu, "Broadcasting the Fascist Empire to non-Italian Audiences (Ethiopia 1935)", in *Images of Colonialism and Decolonisation in the Italian Media*, eds. P. Bertella Farnetti and C. Novelli (Newcastle upon Tyne: CSP, 2017), 41–44, 51.

¹² Payne, *A History of Fascism*, 1914–45, 217; Roger Griffin, *The Nature of Fascism* (London and New-York: Routledge, Transferred to Digital Printing in 2006), розділ «Italian Fascism».

¹³ Payne, *A History of Fascism, 1914–45*, 233; Aristotle A. Kallis, *Genocide and Fascism. The Eliminationist Drive in Fascist Europe* (London and New-York: Routledge, Taylor & Francis e-Library edition, 2008), 68.

¹⁴ Stanard, "Interwar Pro-Empire Propaganda", 32.

⁸ Marek Wojnar, "The struggle for dominance in Eurasia: 'The international politics of Ukrainian nationalism' by Bohdan Kordyuk in the context of geopolitical concepts of the Organisation of Ukrainian Nationalists during the 1930s", *Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe* 52 (3) (2017): 106–107.

⁹ Сучасні дослідники, аналізуючи ідеологічну платформу ОУН, пропонують різні її визначення: «устишистська» (за Олександром Зайцевим) або фашистська в значенні «родового фашизму» (за Томашем Стрієком та ін.), але, в будь-якому разі, авторитарно-націоналістична. Докладніше про академічну дискусію: Томаш Стрієк, «Фашизм чи інтегральний націоналізм?», *Україна Модерна* 20 (2013): 123–150.

Спиралючись, зокрема, й на цю типологію, у статті буде розглянуто, як у своїй публіцистиці, адресованій українському читачеві поза межами СРСР, Онацький, зазнаючи впливу італійської пропаганди щодо вторгнення до Ефіопії та водночас прагматично враховуючи свою геополітичну ставку на уряд Муссоліні, інтерпретував згадані теми. Водночас — і це головне — буде проаналізовано, як український націоналістичний публіцист із Рима, який, із розвитком подій, дедалі більше схилявся до ролей популяризатора та адвоката італійського фашистського колоніалізму, в цьому контексті трансформував свою аргументацію щодо обстоювання легітимності українських визвольних прагнень. Для цього буде використано як надруковані в українській емігрантській пресі публіцистичні матеріали, так і неопублікований епістолярій.

Напередодні війни

До початку Другої італо-ефіопської війни (3 жовтня 1935 р.) Євген Онацький уже 16 років разом із дружиною Ніною жив і працював у італійській столиці. В роки визвольних змагань — співробітник Центральної Ради та історик-початківець, у 1919–1923 рр. Онацький був службовцем Місії УНР в Італії, протягом 1920-х став відомий серед еміграційних кіл як публіцист і журналіст, а на межі 1920-х і 1930-х рр. зблизився з колом Євгена Коновальця та вступив до ОУН, ставши представником Організації у Римі¹⁵.

У 1930-х Онацький встановив зв'язки з окремими італійськими високопосадовцями і був завідником італійського МЗС, хоча із самим Муссоліні так і не зустрівся¹⁶. Загалом же співпраця між ОУН та італійським урядом обмежилася, за нечисленими винятками, освітньою та інформаційною сферами¹⁷.

Онацький був одним із перших перекладачів «Доктрини фашизму» українською, щоправда,

¹⁵ Антон Ситор, «Євген Онацький та його робота в дипломатичній місії УНР в Італії: трансформативний досвід», *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки* 5 (2022): 30–31, 34–35.

¹⁶ Сам Онацький у цей період публічно протестував проти ідентифікації себе як «фашиста»: Євген Онацький, «За національне визволення», *Свобода*, ч. 168, 21 липня, 1936, 2. Олександр Зайцев слушно зазначає, що він може вважатися «найактивнішим пропагандистом фашистського досвіду» в пресі ОУН: Зайцев, «Український націоналізм».

Ідеологічно Онацький не був «італійським фашистом» у вузькому значенні, а застосування в цьому випадку аналітичної категорії «родовий фашизм» має бути темою окремої розвідки.

¹⁷ Володимир Ковальчук, «Українське питання у листуванні членів ОУН з італійськими державними діячами у 1930-х роках», *Український археографічний щорічник* 13/14 (2009): 355–363.

цей переклад так і не було видано¹⁸. Він також став автором публікацій на італійську тематику в українській націоналістичній пресі Європи та Північної Америки й упродовж 1935–1937 рр. неодноразово публікував матеріали щодо вторгнення до Ефіопії у таких україномовних виданнях, як щоденна газета Українського Народного Союзу «Свобода» (Джерсі Сіті, штат Нью-Джерсі, США), тижневик Українського Національного Об'єднання «Новий Шлях» (Саскатун, провінція Саскачеван, Канада) та близький до ОУН паризький тижневик «Українське Слово».

Першою аналітичною публікацією Онацького про передбачуваний італо-ефіопський конфлікт¹⁹ була стаття «Італо-абісинський конфлікт», опублікована в березні 1935 р. у «Свободі»²⁰ та «Українському Слові»²¹. Тоді Онацький ще відкрито не задекларував свою проіталійську позицію, намагаючись справляти враження нейтральності й обережності, а також уникати тез імперської пропаганди. Він стверджував, що ймовірність розв'язання війни викликає серед «відповідальних кіл» італійського суспільства занепокоєння (хоча молодь і збідніле внаслідок економічної кризи робітництво мали підстави сподіватися на працевлаштування в армії), результат вторгнення може бути непередбачуваним, а також зробив припущення, що ефіопське населення здатне чинити ефективний партизанський спротив італійським силам²². Крім того, автор визнав, що в українського читача його текстів цілком могло сформуватися індиферентне ставлення щодо сторін конфлікту.

Той факт, що відкритою проіталійською агітацією не було, простежується й у листуванні перших місяців 1935 р. Зокрема, в лютому 1935 р. у своєму листі до провідника ОУН Євгена Коновальця Онацький назвав агресивні плани італійського уряду щодо Ефіопії «абісинською авантюрою» й «аферою», висловивши невпевненість щодо спроможності італійської економіки підтримати військові дії²³. Втім, уже у квітні між Онацьким і Коновальцем відбулися заочні дебати довкола висловлених у приватному порядку тверджень Онацького про політичну вигідність для «укра-

¹⁸ Ievhen Onats'kyi Papers 1919–1941, Series I: Diaries and Articles, 1932–1938, Box 1, Folder 8–9, Sheet 291 (290). Shevchenko Scientific Society Archive, New York City, State of New York, USA (далі — SSSA).

¹⁹ За тодішньою номенклатурою — «італо-абісинський» або «італо-абісинський».

²⁰ Євген Онацький, «Італо-абісинський конфлікт», *Свобода*, ч. 58, 12 березня, 1935, 2.

²¹ Євген Онацький, «Італо-абісинський конфлікт», *Українське Слово*, ч. 97, 3 березня, 1935, 3.

²² Там само.

²³ Onats'kyi Papers, Series I, Box 1, Folder 8–9, Sheet 75 (73), SSSA.

їнської справи» італійських планів щодо Ефіопії. Онацький сформулював тут два аргументи суто прагматичного, а не ідеологічного характеру: початок агресії призведе до зменшення закупівлі Італією радянських нафтопродуктів, а зайнятість Італії африканською колонізацією прискорить перерозподіл сфер впливу в Європі, й, за логікою Онацького, прискорить німецький «визвольний» похід проти СРСР. Коновалець опонував: без безпосередньої участі Італії, що може на багато років зав'язнути в Ефіопії й ослабнути, важко буде вирішувати питання визволення України, крім того, мовляв, і без цього ускладнення італійська зовнішня політика ще достатньо невизначена, щоб відкрито її підтримувати ²⁴.

У серпні 1935 р., незадовго до початку вторгнення італійських військ до Ефіопії, Коновалець у листуванні з Онацьким надалі притримувався цієї думки: загострення колоніального конфлікту відверне увагу Італії від української справи, а також завадить консолідації антирадянських сил у Європі. Коновалець, крім того, натякнув, що ОУН не відмовилась би від фінансування з боку італійського уряду, але в умовах дефіциту коштів Провід Організації міг би посилити свою активність і на «англійському терені» ²⁵. У своїй відповіді Онацький повідомив, що під час бесіди з італійським дипломатом графом Серафіно Маццоліні, зокрема щодо можливого фінансування, той пропонував ОУН для початку публічно зайняти проіталійську позицію щодо можливої війни з Ефіопією та спрямувати до італійських посольств декілька українських «добровольців», що бажали би взяти участь в майбутній агресії. Ці «добровольці», мовляв, усе одно отримають відмову, однак акти такого формального «зголошення» необхідні італійській пропаганді. Сподівання ж Коновальця на британську підтримку для ОУН лише заважають Онацькому налагоджувати співпрацю з фашистським урядом.

Цей лист характерний також тим, що тут Онацький не лише запевняв Коновальця в єдності італійської нації та могутності армії, а й намагався вживати аргументацію щодо обґрунтування італійських колоніальних претензій як таких, поза контекстом української справи. Зокрема, британський гуманізм, за Онацьким, лицемірний по своїй суті, насправді ж Лондон просто не бажає Римові такої самої колоніальної імперії, якою керує сам, що викликає в італійців справедливий гнів ²⁶.

²⁴ Onats'kyi Papers, Series I, Box 1, Folder 8–9, Sheets 116 (113)–120 (117), SSSA.

²⁵ Ibid., Sheet 229 (222) – 230 (223).

²⁶ Ibid., Sheet 231 (224) – 233 (226).

Ці тези Онацького суголосні твердженням італійської пропаганди напередодні війни. Ще в травні 1935 р. Муссоліні у своїй радіопрові до 20 мільйонів слухачів задекларував претензії його режиму на всі ефіопські території ²⁷. Крім того, протягом 1935 р. італійська пропаганда сконцентрувала свої зусилля та ресурси на дискредитації британської зовнішньої політики, а також прямо атакувала колоніальну політику Лондона на Близькому Сході, адже Муссоліні вважав британців за головних конкурентів майбутньої Римської імперії в Африці та найнебезпечніших опонентів італійської політики щодо Ефіопії ²⁸.

У статті «На передодні подій» ²⁹, що вийшла наприкінці серпня 1935 р., незадовго до початку вторгнення, Онацький ретранслював проіталійські аргументи, що стосувалися вже не лише питань політичної прагматики, а й самої суті виправдання колоніальної агресії. В цьому тексті автор чітко сформулював та особисто підтримав два пропагандистські колоніальні аргументи, цілком суголосні з деякими трансімперськими інформаційними темами, про які йшлося вище: здобуття Італією ефіопських земель відбуватиметься заради досягнення справедливої мети боротьби з безробіттям і бідністю серед італійського населення, яке «ефективніше» розпоряджатиметься земельними ресурсами, аніж «чорні етіопи» (мотиви «королівства небачених можливостей» для вирішення персональних і колективних проблем, а також елемент фантазії «до та після»), а також повалення традиційної системи рабовласництва, яка на 1935 р. де-юре зберігалася в Ефіопії (класична версія нарративу про справедливість колонізації, що звільняє населення від місцевих форм рабства) ³⁰. Очевидно, Онацький виконував тут роль ретранслятора нарративів: вищезгадані аргументи, зокрема, й щодо рабовласництва у Ефіопії, систематично поширювалися італійською пропагандою не лише в Європі, а й на Близькому Сході ³¹.

Така роль Онацького ставить питання про те, чи можливо характеризувати його в другій половині 1930-х рр. не просто як одного з симпатиків італійського фашизму серед членів ОУН, а як неофіційного (чи напівофіційного) співробітника італійської урядової пропагандистської ма-

²⁷ Roger Griffin, *A Fascist Century* (New-York: Palgrave Macmillan, 2008), 104.

²⁸ Nir Arielli, *Fascist Italy and the Middle East, 1933–40* (Palgrave Macmillan, 2010), 45–60.

²⁹ Євген Онацький, «На передодні подій», *Свобода*, ч. 201, 29 серпня, 1935, 2.

³⁰ Там само.

³¹ Arielli, *Fascist Italy*, 45–49.

шини. Хоча формулювання вичерпної відповіді на це питання не є завданням цієї статті, однак листування Онацького з керівництвом ООН може дати певні уявлення про деталі його співпраці з італійським урядом та особливості сприйняття цієї співпраці націоналістами за межами Італії.

Зокрема, помічник Коновальця в Берліні та довірена особа ООН щодо контактів із німецькими спецслужбами Ріхард «Ріко» Ярій у своєму листі до Онацького від 18 серпня 1935 р. натякнув, що має інформацію про антиіталійську діяльність неназваних радянських структур в Ефіопії (чи скористався Онацький цими відомостями під час своїх контактів з італійцями, невідомо)³². Крім того, в листі Онацького до публіциста та редактора видань ООН Володимира Мартинця, датованому 19 листопада 1935 р. (тобто написаному вже після початку вторгнення до Ефіопії), автор висловив прохання надсилати йому до Рима комуністичні часописи, де містилися «напади, в зв'язку з абесінською справою, проти Італії»³³. Сенс цього звернення стає зрозумілим з листа Онацького до Коновальця від 21 листопада 1935 р., де, окрім аналогічного прохання, йдеться про повторні зустрічі Онацького з Маццоліні, під час яких останній висловлював зацікавлення «випадами проти Італії» в радянській пресі та говорив з Онацьким про необхідність отримання зразків такої преси³⁴. А вже у своєму листі до редакції «Свободи» від 1 січня 1936 р. Онацький повідомив³⁵, що італійське міністерство закордонних справ замовило йому написання статті «Наполеон і Україна»³⁶, що свідчить про виконання конкретних пропагандистських завдань.

17 жовтня 1935 р. у «Свободі» вийшла проіталійська замітка Онацького, присвячена загальнонаціональному мітингу на підтримку урядової колоніальної політики, організованому режимом Муссоліні 2 жовтня, в переддень нападу на Ефіопію³⁷. З погляду пропагандистських тем акцент зроблено на «лицемірстві» Ліги Націй та Великої Британії, причому останній закидалося знищення бурської державності та колонізацію «всяких чорних та кольорових» народів. «Не вовкам проповідувати любов до ягняти, та ставати в його охорону!», патетично запи-

сав Онацький, завершуючи свою останню передвоєнну публікацію в пресі (хоча надрукована вона була вже після початку вторгнення)³⁸.

Масштабний мітинг, як приклад національної мобілізації, справив враження й на деяких інших українських націоналістичних авторів. Прикладом цього є вірш поета з кола «вістниківців» Євгена Маланюка під назвою «2 X 1935» (присвяченого, як випливає з назви, подіям саме цього дня), де поет висловив захоплення авторитарним стилем виступу Муссоліні перед натовпом, зібраним на Венеційській Площі в Римі³⁹.

Війна

Після початку італійського вторгнення до Ефіопії (3 жовтня 1935 р.) риторика Онацького зазнала подальших трансформацій. У своїй замітці під назвою «3 Італії»⁴⁰ («Свобода») автор звернувся майже виключно до проімперських аргументів на підтримку вторгнення. Онацький повторив тези щодо єдності італійців, додав пропагандистську інформацію щодо стійкості населення перед лицем міжнародних санкцій і згадав про несправедливість розподілу колоній між світовими потугами, коли Італії, мовляв, дісталося менше, ніж вона насправді заслуговувала. В статті згадується й будівництво нових доріг, і звільнення місцевих рабів, причому просування італійських сил в інтерпретації, що її дотримувався Онацький, набуло в цьому аспекті рис цивілізаторського та визвольного походу⁴¹.

Розвиток отримала теза, опосередковано пов'язана, щонайменше, з трьома з п'ятьох вищезгаданих трансімперських тем: відмова ефіопам у праві на державність з акцентом на запереченні права власності автохтонів на землю. Онацький сперся тут на систему аргументів, згідно з якими «італійський фашизм не визнає права на власність за абсолютне». Апелюючи до внутрішньополітичних практик режиму Муссоліні та своєрідної інтерпретації Нового Заповіту, Онацький деталізував погляди, згідно з якими право на володіння землею, як і загалом на державність, мають лише ті спільноти, що «співпрацюють для одного спільного світового добра». Критерії для визначення «світового добра», оче-

³² Onats'kyi Papers, Series I, Box 1, Folder 8–9, Sheet 238 (234), SSSA.

³³ Ibid., Sheet 293 (292).

³⁴ Ibid., Sheet 295 (294).

³⁵ Ibid., Folder 1–2, Sheet 2.

³⁶ Євген Онацький, «Наполеон і «країна», *Свобода*, ч. 39–40, 17–18 лютого 1935, 2.

³⁷ Євген Онацький, «Урочиста година в історії Батьківщини», *Свобода*, ч. 242, 17 жовтня, 1935, 2.

³⁸ Там само.

³⁹ На появу цього вірша звертає увагу Олександр Зайцев у своїй монографії: Олександр Зайцев, *Націоналіст у добі фашизму. Львівський період Дмитра Донцова, 1922–1939 роки. Начерк інтелектуальної біографії* (Київ: Критика, 2019), 250–251.

⁴⁰ Євген Онацький, «3 Італії», *Свобода*, ч. 272–273, 21–22 листопада, 1935, 2.

⁴¹ Там само.

видно, мали впливати з ідеалів європейських авторитарно-націоналістичних систем 1930-х рр. Так чи так, ефіопське урядування, на думку Онацького, критерієм «добра» не відповідало, адже ефіопи, мовляв, залишають свої землі «пусткою і не вміють на ній працювати, плекаючи глибоке варварство і рабство»⁴².

Ця риторика не була власним продуктом Онацького. Вищезгадані тези, як і більшість тез про італо-ефіопську війну, що не стосувалися її інтерпретації в контексті української тематики, були первинно сформульовані італійською пропагандою. Під час висвітлення війни журналісти, що представляли неіталійську західну пресу й працювали в Італії, її колоніях або зоні бойових дій в Ефіопії, регулярно використовували аргументи на користь фашистського колоніалізму, адже багато з цих аргументів належали до трансімперських тем, і, в такий спосіб, вводили імперіалізм режиму Муссоліні в ширший контекст західного імперіалізму й були зрозумілими читацькій аудиторії інших колоніальних потуг⁴³. Цим явищем не завадили ані геополітична конкуренція між імперіями, ані відмінності між політичними системами та ідеологічними засадами провідних політичних сил їх метрополій. Аргумент щодо «(відсутності) права на землю» не лише корелює з трансімперськими темами, а й пов'язаний із ідеєю «правильного» колоніального світового порядку, де варвари-ефіопи мали чекати, що їх включать у імперські ієрархії в результаті реалізації цивілізаторської місії⁴⁴. Для асоціації італійського колоніалізму з цією місією, протягом 1935–1936 рр. фашистська пропаганда підкреслювала, зокрема, ефективність розвитку сільського господарства в тих італійських колоніях, що вже підпорядковувалися Риму, зміщувала акценти зі злочинів армії вторгнення на такі деталі, як робота італійських педіатрів із хворими ефіопськими дітьми, й іншими способами підкреслювала цивілізаторську мотивацію італійського уряду⁴⁵.

Хоча у своїх публікаціях Онацький підносили стійкість італійського населення перед обличчям міжнародних санкцій, що почали діяти 18 листопада 1935 р., він постраждав від них особисто та скаржився на це в листі до громадського активіста й держслужбовця УНР Никифора Григорієва⁴⁶. Римський пансіон, який утримували й з прибутку з діяльності якого жили

Євген та Ніна Онацькі, внаслідок початку війни та запровадження санкцій утратив значну частину клієнтів-туристів.

Крім того, в записках Онацького зберіглася згадка від 3 січня 1936 р. про анекдотичну ситуацію, коли він постраждав також і від італійських контрсанкцій, спрямованих проти культури народів країн «санкціоністичного табору»: він готував радіоконцерт української музики, що не був допущений до ефіру⁴⁷. Онацький робив спроби переконати чиновників міністерства преси та пропаганди зробити виняток для української культури, покликаючись на, мовляв, специфічне становище бездержавного народу, загальом нібито опозиційно налаштованого проти політик радянського та польського⁴⁸ урядів⁴⁹.

Утім, у своєму найближчому матеріалі для «Свободи»⁵⁰ Онацький приховав своє невдоволення поширенням на українців вищезгаданих дискримінаційних заходів уряду Муссоліні та навіть вказав, що контрсанкції не поширювалися на опозиційних щодо радянського режиму українських і російських артистів. У цій статті автор також зосередився на спробах обґрунтування прямого зв'язку між профашистською, проукраїнською та антирадянською позиціями, а також нагадав читачам про «лицемірство» поглядів на підтримку суверенітету Ефіопії. Згадав Онацький і про рішення підконтрольної йому римської української «Громади» від 1 грудня 1935 р. про засудження Польщі та СРСР як «санкціоністичних» країн⁵¹.

Схожій тематиці присвячено й статтю в «Українському Слові», що вийшла під назвою «Важливі наслідки ітально-етіопського конфлікту»⁵². Онацький спробував драматизувати політичну важливість тих чи тих симпатій щодо італо-ефіопської війни, прирівнюючи просанкціоністську та антифашистську позицію до прорадянської та спекулюючи щодо питань «істинної вигоди» від засудження Італії за агресію. В основі однієї з мотивацій використовувати саме таку риторику, окрім щирого захоплення фашистською теорією та практикою, лежало уявлення Онацького про італо-ефіопську війну як тригер ревізіонізму та геополітичних потря-

⁴² Ibid., Box 2, Folder 1–2, Sheet 2.

⁴³ Ступінь і мотивація засудження італійської агресії щодо Ефіопії з боку СРСР та Польщі мали відмінності, що мають бути досліджені окремо.

⁴⁴ Onats'kyi Papers, Series I, Box 2, Folder 1–2, Sheet 12–13 (14–15), SSSA.

⁴⁵ Євген Онацький, «Італія і Советська Росія», *Свобода*, ч. 15, 20 січня, 1936, 2.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Євген Онацький, «Важливі наслідки ітально-етіопського конфлікту», *Українське Слово*, ч. 145, 2 лютого, 1936, 1.

⁴² Онацький, «3 Італії», 2.

⁴³ Mancosu, «Broadcasting the Fascist Empire», 51–53.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Arielli, *Fascist Italy*, 47–48.

⁴⁶ Onats'kyi Papers, Series I, Box 1, Folder 8–9, Sheet 308 (307), SSSA.

сінь, які дають шанс на перегляд світового порядку та реалізацію мети ООН — утворення незалежної української держави⁵³.

Упродовж 1936 р. — як до завершення фази повномасштабних бойових дій (травень 1936 р.), так і після цього — Онацький ще неодноразово звертався до різних аспектів італо-ефіопської війни, утверджуючись у своїй проіталійській позиції. Він прагнув поглиблювати вже висловлені аргументи й тези щодо звичних для читача тем: у публіцистиці Онацького цього періоду докладно описано «комуністично-пліутократичну змову» проти «італійської пролетарської нації»⁵⁴, зображено пафос підкорення ефіопського ландшафту та самих ефіопів працелюбними й патріотичними італійськими «молодиками»⁵⁶, які, водночас, вкрили Італію «славою знесення рабства в тій Ефіопії»⁵⁷. Втім, цього року Онацький розкривав читачеві й нові теми.

Зокрема, протягом 1936 р. він звертався до розгляду «расового» аспекту війни й подальшої колонізації ефіопських земель. За Стенлі Пейном, саме в цей час, власне, розпочалися перші спроби фашистського уряду Італії вдатися до врядування у расовій сфері, причому деякий час (принаймні до 1938 р., коли було запроваджено антисемітську політику) пропагувався і втілювався варіант стандартного колоніального расизму на основі опозиції «білий–чорний» («standard black-white racism»), відмінний від нацистської політики⁵⁸. Аристотель Каліс погоджується, що цей расизм відрізнявся від нацистського елімінаціонізму, хоча його ідеологи також вдавалися до «біологічних» пояснень для обґрунтування «об'єктивної» вищості білої раси та необхідності збереження її «чистоти». Ця позиція не передбачала акцій повного або часткового винищення певної популяції як необхідного компонента колоніальної політики, натомість зупинялася на територіальній сегрегації та обмеженому долученні до «благ цивілізації» (звісно, тією мірою, якою «расові обмеження» ефіопів «дозволяли» це зробити)⁵⁹. В 1936 р. вплив на італійську політику націонал-соціалістичного наголосу на «арійстві» деяких білих націй (що

передбачало більш радикальні расові вимоги до колоніальних практик) ще не був таким значним, яким став наприкінці 1930-х⁶⁰.

У своїх публікаціях 1936 р. Онацький орієнтувався саме на «standard black-white racism», що популяризувався італійською пропагандою протягом 1936–1938 рр. Зокрема, у згаданій вище статті «Престіж Ліги Націй» він протиставив «фашистській» та «католицьку» Італію «чорній рабовласницькій» Ефіопії⁶¹.

Докладніше расову тему розкрито в опублікованій в «Українському Слові» статті «Абісинська небезпека (народження расизму в Італії?)»⁶². До початку італо-ефіопської війни, писав Онацький, нацистська (з акцентом на «матеріальний» фактор крові) та фашистська (зосереджена на «духовому чинникові») расові політики значно різнилися, однак згодом виявилось, що «доля правди є й в расизмі». Автор уточнив: змішування «близьких» народів дає користь расі, однак «схрещування різнокольорових рас дає завжди негативні наслідки», причому, мовляв, «найбільш негативні наслідки дає схрещування білої раси з чорною»⁶³. Саме тому перед італійським суспільством постала «чорна небезпека», адже італійські солдати та колоністи, які «не проходили школи расової ненависти, чи просто нехіті», мовляв, беззахисні перед спокусами статевого характеру стосовно ефіопок, і активно цим спокусам піддавалися. Це збільшило ризик формування «мішаної раси» за зразком Південної Америки, й якби, застерігав українського читача автор статті, це відбулося в Ефіопії, це стало би «регресом» і «декадансом» для всього людства. Онацький зазначив і заходи, які, згідно з італійською пресою, мали би врятувати ситуацію: територіальна сегрегація з поділом Ефіопії на «білі» й «чорні» регіони, завезення до Ефіопії білих жінок та, власне, дружин солдатів і колоністів, а також заборона сороміцьких пісень на тему міжрасових статевих контактів⁶⁴.

Ще однією темою, до якої Онацький звертався у 1936 р., була «зрада» з боку українських політичних сил, що виступали на підтримку Ефіопії. Закиди щодо цього він почав формулювати ще наприкінці 1935 р., коли в українській пресі різних орієнтацій, власне, стали з'являтися реакції публіцистів на початок італійського вторгнення. У згаданому вище листі до активіста Никифора Григорієва, який був також редакто-

⁵³ Про цей розрахунок Онацький відкрито писав у листі до редакції «Свободи» від 14 січня 1936 р.: Onats'kyi Papers, Series I, Box 2, Folder 1–2, Sheet 19–19a (21–22), SSSA.

⁵⁴ Із позитивною конотацією.

⁵⁵ Євген Онацький, «Свято Перемоги», *Свобода*, ч. 62, 16 березня, 1936, 2.

⁵⁶ Євген Онацький, «Апрілія», *Свобода*, ч. 111, 13 травня, 1936, 2; Його ж, «Апрілія», *Українське Слово*, ч. 159, 10 травня, 1936, 2.

⁵⁷ Євген Онацький, «Престіж Ліги Націй», *Свобода*, ч. 165, 17 липня, 1936, 2.

⁵⁸ Payne, *A History of Fascism, 1914-45*, 240.

⁵⁹ Kallis, *Fascist Ideology*, 45.

⁶⁰ Kallis, *Genocide and Fascism*, 224.

⁶¹ Онацький, «Престіж Ліги Націй», 2.

⁶² Євген Онацький, «Абісинська небезпека (народження расизму в Італії?)», *Українське Слово*, ч. 163, 7 червня, 1936, 2.

⁶³ Там само.

⁶⁴ Там само.

ром газети УПСР «Трудова Україна», що виходила в Чехословаччині аж до її остаточної окупації німецькими військами, Онацький закидав редакції «рішуче неправильну позицію» з питання війни⁶⁵. Основний аргумент Онацького: захист Ефіопії в інформаційному полі, мовляв, відповідає інтересам «лицемірної» політики СРСР, й, відповідно, шкодить інтересам відновлення незалежності України. Ті ж автори, що виступають проти Італії, — «наївники» й «дон-кіхоти», яким «треба трохи реалістичніше дивитися на світ Божий»⁶⁶.

Із цією позицією Онацького загалом погоджувався один із лідерів ОУН, націоналістичний теоретик Микола Сціборський. Як редактор «Українського Слова», Сціборський просив його написати статтю про «конфлікт між фашизмом з одного боку та комуно-ліберально-масонським світом з другого на тлі абісинської кампанії», а також жалівся на «безголову нашу угодовщину» (йшлося, насамперед, про УНДО), що «розпинається за Абесінію», діючи, мовляв, у інтересах Москви⁶⁷. Згодом Сціборський закликав Онацького «скритикувати наших угодовських ідіотів в краю» за проефіопську позицію⁶⁸.

Онацький не відмовився: у статті «Створення фашистівської імперії», опублікованій у травні 1936 р. в «Українському Слові»⁶⁹ та в червні 1936 р., із деякими змінами, в «Свободі»⁷⁰, Онацький стверджував, що «в справі італійсько-етіопського конфлікту, наша так звана національна, а насправді дрібно-буржуазна ліберально-демократична преса, виявила дуже мало розуміння», адже не змогла усвідомити, що італійський уряд у своєї агресії щодо Ефіопії реалізує, мовляв, рішення всієї нації, а не лише особисто Муссоліні.

Необхідно зазначити, що риторику та аргументацію преси, близької до УНДО, так само, як і позицію політиків «угодовського табору» (за класифікацією ОУН) щодо італо-ефіопської війни, не можна вважати самоочевидно проефіопською⁷¹. Можна припустити, що Онацький, як і Сціборський та деякі інші націоналісти, реагував на певну категорію публікацій, прикладом однієї з яких може слугувати редакторська стаття «Симпатії до Абісинії та український інтерес»

в близькій до УНДО львівській газеті «Діло»⁷². Її автор констатував: «Нема ніякого сумніву, що більшість українців симпатизує з Абісинією», й «тільки дуже рідко можна стрінати палкого звеличника італійських змагань». Щоправда, в цьому ж матеріалі з іронією згадувалося й про «наших доморослих абісинофілів», більшість із яких, мовляв, не була здатна самостійно обґрунтувати свою позицію в світлі «українського національного інтересу», й про вплив на них «англійської прилюдної опінії», а висновком був заклик до обережності в, мовляв, емоційному виборі геополітичних симпатій без урахування «розумових аргументів»⁷³. Втім, навіть така порівняно поміркована стаття зображувала проіталійську позицію як маргінальну.

Показовим у цьому аспекті також є твердження одного з провідних публіцистів УНДО Зенона Пеленського, який у своїй брошурі 1938 р. запевняв польських читачів, що українці, мовляв, не можуть підтримувати німецький експансіонізм, бо той ладен перетворити Україну на «німецьку Абісинію» (метафору тут вжито, звісно, з негативною конотацією)⁷⁴.

Італійський колоніалізм у порівнянні

У 1936 р. Онацький почав звертати увагу також на «переваги» італійського колоніального панування порівняно з колоніалізмом та експансіонізмом інших країн. Зокрема, він згадував про «все важчу руку» британського впливу в Єгипті (який «може похвалитися найдавнішою культурою»), ще раз натякаючи на лицемірство британської критики італійського вторгнення до «варварської Ефіопії»⁷⁵. Ідеалізуючи італійську колонізацію ефіопських земель, Онацький запевняв, що населення УРСР, яке він сприймав через націоналістичну призму як колонізоване московським імперським центром, жило, мовляв, «гірше від африканських мурунів»⁷⁶. У 1937 р. Онацький також повертався до цієї теми, коли у своєму огляді міжнародної політики для «Свободи» заявив: «Італійський імперіалізм це тільки лялька в порівнянні з московським більшовицьким імперіалізмом», більше того: «італійські „жорстокості“ в Етіопії ніщо в порів-

⁶⁵ Onats'kyi Papers, Series I, Box 1, Folder 8–9, Sheet 308 (307), SSSA.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid., Box 2, Folder 1–2, Sheets 57–58 (60–61).

⁶⁸ Ibid., Sheets 84 (87).

⁶⁹ Євген Онацький, «Створення фашистівської імперії», *Українське Слово*, ч. 160, 17 травня, 1936, 2.

⁷⁰ Євген Онацький, «Після народження фашистівської імперії», *Свобода*, ч. 136, 12 червня, 1936, 2.

⁷¹ Потребує окремого дослідження.

⁷² «Симпатії до Абісинії та український інтерес», *Діло*, ч. 277 (14.174), 17 жовтня, 1935, 1.

⁷³ Там само.

⁷⁴ Цит. за: Sylwia Wójtowicz, «Ukraińskie Zjednoczenie Narodowo-Demokratyczne na drodze do porozumienia z władzami II RP», *Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy* 15 (2015): 138.

⁷⁵ Євген Онацький, «Єгипет у змаганні до свободи», *Свобода*, ч. 29, 5 лютого, 1936, 3.

⁷⁶ Там само.

нянні з жорстокостями москалів у підбитих країнах східної Європи й Іспанії, та навіть і самої Московщини»⁷⁷.

Саме на основі протиставлення «поганих» і «не-таких-вже-й-поганих» (а загалом навіть «корисних») імперіалізмів Онацький у 1937 р. вирішив будувати свій наратив про «правильне» розуміння «українського питання» в контексті італо-ефіопської війни. Цей наратив знайшов своє втілення в статті «Скорпіонний імперіалізм», яку Онацький надіслав для оприлюднення до, щонайменше, трьох періодичних видань (які надрукували її з незначними відмінностями)⁷⁸.

У цій статті автор наполягав на паралелях між історіями українців та арабів, у націоналістичному ключі розуміючи й тих, й тих як народи — творці великих середньовічних цивілізацій, територію яких було згодом захоплено та розділено. Італійський колоніалізм, за Онацьким, розуміючи велич і самобутність арабської культури та з повагою ставлячись до панівної релігії серед арабського населення — ісламу — не вдався до асиміляційних заходів. Натомість, нібито, італійці плекали за державний кошт арабську освіту, культуру, підтримували релігійну інфраструктуру, а також «визволяли» Ефіопію не без урахування арабських інтересів⁷⁹. У цьому контексті Онацький навіть згадав про розтиражовану пресою під час візиту Муссоліні до Італійської Лівії акцію з вручення диктаторові «меча ісламу» (як, мовляв, головному захиснику мусульман), що насправді був виготовлений в Італії та задалегідь переданий місцевим проіталійським активістам⁸⁰.

Контрастуючи з цією ідилічною картиною, «імперіалізм польських шовіністів», очолений «Пілеудским та його преемниками», мовляв, робив усе навпаки. Порівнюючи Польщу зі скорпіоном, що вбиває себе «своєю власною отруєю», дискримінуючи українське населення, Онацький закликав брати приклад з італійського колоніалізму, що виступає в статті як зразок далекоглядності в політиці.

Така конструкція дала змогу Онацькому уникнути проведення паралелей між долями

українців та ефіопів, натомість провадити більш вигідні з політичного погляду аналогії, підкріплені авторитарно-націоналістичною інтерпретацією історичного процесу. Водночас, «Скорпіонний імперіалізм» став підсумковим текстом, що засвідчив формулювання Онацьким власної авторитарно-націоналістичної інтерпретаційної схеми, яка охоплювала як колоніальні системи того часу, так і «українське питання».

* * *

Отже, протягом 1935–1937 рр. Євген Онацький у публіцистиці (також епістолярії) поступово еволюціонував у своїй позиції щодо італійських зазіхань (а з 3 жовтня 1935 р. — відкритого вторгнення) на ефіопські землі, трансформуючи свої тези й аргументацію від позірно нейтральних через «прагматично» проіталійські до відверто проімперських. Упродовж 1936 р. він вдався до рецепції і трансляції в україномовній пресі тез італійської пропаганди, що вписуються в трансімперський простір тем пропаганди колоніалізму: обстоював конструктивний характер італійського імперіалізму, його цивілізаторську місію, стверджував крайню необхідність для італійців вдатися до зовнішньої агресії, захищає білий расизм тощо.

Ця еволюція пов'язана не лише з симпатіями Онацького до режиму Муссоліні чи його особистою співпрацею з його пропагандистським апаратом, але також зі геополітичними сподіваннями на перегляд Версальської системи внаслідок посилення країн-ревізіоністок, та, відповідно, появою гаданого «вікна можливостей» для українських змагань загалом та розширення діяльності ОУН зокрема.

Пов'язуючи свою аналітику щодо італо-ефіопської війни з її впливом на «українську справу», до початку вторгнення Онацький ще допускав нейтральне ставлення свого уявного «українського читача» до цього конфлікту, однак протягом 1936–1937 рр. перейшов до критики українських опонентів італійського імперіалізму. Також він створив і популяризував інтерпретаційну схему, що об'єднувала проукраїнську, профашистську, антиефіопську та антирадянську позиції в єдину систему, яка корелювала з авторитарно-націоналістичними поглядами автора.

Закономірним результатом цього розвитку стала стаття «Скорпіонний імперіалізм», де Онацький висноував, що існують «справедливо» й «несправедливо», а також «правильно» й «неправильно» колонізовані території та їх

⁷⁷ Євген Онацький, «Міжнародне становище», *Свобода*, ч. 212, 13 вересня, 1937, 2.

⁷⁸ Євген Онацький, «Скорпіонний імперіалізм», *Українське Слово*, ч. 206, 4 квітня, 1937, 2; Його ж, «Скорпіонний імперіалізм (Італія й араби, Польща й українці)», *Свобода*, ч. 93, 22 квітня, 1937, 2; Його ж, «Скорпіонний імперіалізм (Італія й араби, Польща й українці)», *Новий Шлях*, ч. 18, 4 травня, 1937, 9.

⁷⁹ Там само.

⁸⁰ Manuela A. Williams, *Mussolini's Propaganda Abroad. Subversion in the Mediterranean and the Middle East, 1935–1940* (London and New-York: Routledge, 2006), 218. Загалом, докладніше про ставку Муссоліні на панарабські почуття див. згадану вище працю.

мешканці, залежно від уявлень про їхній цивілізаційний рівень в авторитарно-націоналістичному сенсі. Українці тут порівнювалися не з ефіопами, а з арабами, що сприймалися як єдина розділена й висококультурна нація що-

найменше середньовічного походження. Саме в такий спосіб Онацький намагався поєднати обґрунтування права українців на власну державність із підтримкою італійської колоніальної агресії в Африці.

Bibliographic References

- Arielli, Nir. *Fascist Italy and the Middle East, 1933–40*. Palgrave Macmillan, 2010.
- Griffin, Roger. *A Fascist Century*. New-York: Palgrave Macmillan, 2008.
- — —. *The Nature of Fascism*. London and New-York: Routledge, 2006. Transferred to Digital Printing.
- IEvhen Onats'kyi Papers 1919–1941, Series I: Diaries and Articles, 1932–1938. Shevchenko Scientific Society Archive, New York City, State of New York, USA.
- Kallis, Aristotle A. *Fascist Ideology. Territory and expansionism in Italy and Germany, 1922–1945*. London and New York: Routledge, 2000.
- — —. *Genocide and Fascism. The Eliminationist Drive in Fascist Europe*. London and New-York: Routledge, 2008. Taylor & Francis e-Library edition.
- Kovalchuk, Volodymyr. “Ukrainske pytannia u lystuvanni chleniv OUN z italiiskymy derzhavnymy diiachamy u 1930-kh rokakh”. *Ukrainskyi arkeohrafichnyi shchorichnyk* 13/14 (2009): 352–364.
- Mancosu, Gianmarco. “Broadcasting the Fascist Empire to non-Italian Audiences (Ethiopia 1935)”. In *Images of Colonialism and Decolonisation in the Italian Media*, eds. P. Bertella Farnetti and C. Novelli, 40–56. Newcastle upon Tyne: CSP, 2017.
- Onatskyi, Yevhen. “Abisynska nebezpeka (narodzhennia rasyzmu v Italii?)”. *Ukrainske Slovo*, ch. 163, 7 chervnia, 1936.
- — —. “Apriliia”. *Ukrainske Slovo*, ch. 159, 10 travnia, 1936.
- — —. “Apriliia”. *Svoboda*, ch. 111, 13 travnia, 1936.
- — —. “Iehypet u zmahanni do svobody”. *Svoboda*, ch. 29, 5 liutoho, 1936.
- — —. “Italiia i Sovietska Rosiia”. *Svoboda*, ch. 15, 20 sichnia, 1936.
- — —. “Italo-abisynskyi konflikt”. *Svoboda*, ch. 58, 12 bereznia, 1935.
- — —. “Italo-abisynskyi konflikt”. *Ukrainske Slovo*, ch. 97, 3 bereznia, 1935.
- — —. “Mizhnarodnie stanovyshe”. *Svoboda*, ch. 212, 13 veresnia, 1937.
- — —. “Na peredodni podii”. *Svoboda*, ch. 201, 29 serpnia, 1935.
- — —. “Napoleon i Ukraina”. *Svoboda*, ch. 39–40, 17–18 liutoho 1935.
- — —. “Pislia narodzhennia fashystivskoi imperii”. *Svoboda*, ch. 136, 12 chervnia, 1936.
- — —. “Prestizh Ligy Natsii”. *Svoboda*, ch. 165, 17 lypnia, 1936.
- — —. “Skorpionnyi imperiializm (Italiia y araby, Polshcha y ukraintsi)”. *Svoboda*, ch. 93, 22 kvitnia, 1937.
- — —. “Skorpionnyi imperiializm (Italiia y araby, Polshcha y ukraintsi)”. *Novyi Shliakh*, ch. 18, 4 travnia, 1937.
- — —. “Skorpionnyi imperiializm”. *Ukrainske Slovo*, ch. 206, 4 kvitnia, 1937.
- — —. “Stvorennia fashystivskoi imperii”. *Ukrainske Slovo*, ch. 160, 17 travnia, 1936.
- — —. “Sviato Peremohy”. *Svoboda*, ch. 62, 16 bereznia, 1936.
- — —. “Vazhlyvi naslidky italo-etioopskoho konfliktu”. *Ukrainske Slovo*, ch. 145, 2 liutoho, 1936.
- — —. “Z Italii”. *Svoboda*, ch. 272–273, 21–22 lystopada, 1935.
- — —. “Za natsionalne vyzvolennia”. *Svoboda*, ch. 168, 21 lypnia, 1936.
- — —. “Urochysta hodyna v istorii Batkivshchyny”. *Svoboda*, ch. 242, 17 zhovtnia, 1935.
- Payne, Stanley G. *A History of Fascism, 1914–45*. Routledge, 1996.
- “Sympatii do Abisynii ta ukraintskyi interes”. *Dilo*, ch. 277 (14.174), 17 zhovtnia, 1935, 1.
- Stanard, Matthew G. “Interwar Pro-Empire Propaganda and European Colonial Culture: Toward a Comparative Research Agenda”. *Journal of Contemporary History* 44 (1) (2009): 27–48.
- Stryiek, Tomash. “Fashyzm chy integralnyi natsionalizm?”. *Ukraina Moderna* 20 (2013): 123–150.
- Sytor, Anton. “Yevhen Onatskyi ta yoho robota v dyplomatychnii misii UNR v Italii: transformatyvnyi dosvid”. *Naukovi zapysky NaUKMA. Istorychni nauky* 5 (2022): 28–36.
- Williams, Manuela A. *Mussolini's Propaganda Abroad. Subversion in the Mediterranean and the Middle East, 1935–1940*. London and New-York: Routledge, 2006.
- Wojnar, Marek. “The struggle for dominance in Eurasia: ‘The international politics of Ukrainian nationalism’ by Bohdan Kordyuk in the context of geopolitical concepts of the Organisation of Ukrainian Nationalists during the 1930s”. *Studies into the History of Russia and Central-Eastern Europe* 52 (3) (2017): 101–125.
- Wójtowicz, Sylwia. “Ukraińskie Zjednoczenie Narodowo-Demokratyczne na drodze do porozumienia z władzami II RP”. *Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy* 15 (2015): 138.
- Zaitsev, Oleksandr. “Ideolohiia i politychna stratehiia OUN do 1939 roku”. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* 22 (2012): 47–65.
- — —. *Natsionalist u dobi fashyzmu. Lvivskyi period Dmytra Dontsova, 1922–1939 roky. Nacherk intelektualnoi biohrafii*. Kyiv: Krytyka, 2019.
- — —. “Ukrainskyi natsionalizm ta italiiskyi fashyzm (1922–1939)”. *Ukraina Moderna*, 3 sichnia, 2012. <https://uamoderna.com/md/98-zaitsev>.

A. Sytor

THE SECOND ITALO-ETHIOPIAN WAR IN THE PUBLICISTICS BY YEVHEN ONATSKYI

The article analyzes the evolution of the publicist narrative about the Second Italo-Ethiopian War (1935–1936) of the Ukrainian nationalist intellectual, member of the Organization of Ukrainian Nationalists and its representative in fascist Italy Yevhen Onatskyi (1894–1979). This evolution is presented in the

context of Onatskyi's attempts to uncontroversially combine in his Ukrainian-language publicism the apology of Italian colonialism and the advocacy of the Ukrainian people's right to national self-determination.

The article discusses Onatskyi's attempts to distribute his views on Italian aggression among OUN top members and other emigration circle representatives through private correspondence. Based on the analysis of these attempts, as well as considering sources of information about Onatskyi's contacts with officials of the Mussolini regime, preliminary assumptions are made about the degree of Onatskyi's involvement in the structure of the Italian governmental propaganda machine.

Developing his argumentation, Onatskyi relayed to his readers the theses of Italian imperial propaganda, which this article examines as part of a larger network of rhetoric and themes common to Modern colonial powers. In this context are employed models that allow not only the detection of variations of trans-imperial themes in the Italian fascist propaganda broadcast by Onatskyi but also to detect peculiarities of its application to the Second Italo-Ethiopian War.

During 1935–1936, Onatskyi declared the “injustice” of the distribution of colonies between the leading empires, formulated arguments in favor of justifying anti-British sentiment, defended the civilizing mission of the Mussolini regime, appealed to the “barbarism” of Ethiopians using racist rhetoric. In the period of 1936–1937 Onatskyi formulated an interpretive structure that connected pro-fascist, pro-Ukrainian, anti-Ethiopian and anti-Soviet positions into a single authoritarian-nationalist system of views.

Keywords: Yevhen Onatskyi, OUN, imperialism, colonialism, propaganda, Second Italo-Ethiopian War.

Матеріал надійшов 10.05.2023

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)